

MIGEL DE SERVANTESNING “DON KIXOT” ROMANIDA IDEALIZM VA REALIZMNING BADIY IFODASI

Muallif: **Bahodirova Gulnigor**

Qo‘qon universiteti Andijon filiali talabasi

Ilmiy rahbar: **Akromjon Xudoyberdiyev**

Annotatsiya. Ushbu maqolada ispan yozuvchisi Migel de Servantes Saavedraning “Don Kixot” romanida idealizm va realizmning o‘zaro ziddiyati hamda inson orzulari, haqiqat, ijtimoiy adolatsizlik va axloqiy qadriyatlar masalalari yoritiladi. Maqolada qahramonlarning ichki dunyosi, ularning orzu va haqiqat o‘rtasidagi kurashi tahlil qilinadi. Don Kixot va Sancho Pansa obrazlari orqali Servantes inson tabiatining murakkabligi, satira va hazil vositasida jamiyatdagi adolatsizlikni ochib beriladi. Shuningdek, adabiy-tahliliy va qiyosiy metodlar asosida asarning falsafiy va ijtimoiy qatlamlari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: Don Kixot, Servantes, idealizm, realizm, satira, adolat, insoniyat, ijtimoiy tanqid, Sancho Pansa, Dulcineya.

Abstract. This article analyzes the interplay of idealism and realism in Miguel de Cervantes Saavedra’s novel “*Don Quixote*”. It explores the philosophical and social dimensions of the conflict between illusion and reality, as well as the moral and humanistic ideals represented by the main characters. Through the contrasting figures of Don Quixote and Sancho Panza, Cervantes exposes the social injustice and hypocrisy of his time while affirming the eternal values of human dignity and truth. The study uses analytical and comparative methods to examine the moral, satirical, and philosophical aspects of the novel.

Keywords: Don Quixote, Cervantes, idealism, realism, satire, justice, humanism, social criticism, Sancho Panza.

Kirish. XVII asr ispan adabiyotining eng buyuk namunalaridan biri bo‘lgan “*Don Kixot*” romani nafaqat Ispaniya, balki butun jahon adabiyoti tarixida yangi davrni boshlab berdi. Migel de Servantes Saavedra bu asar orqali inson orzulari, adolatga intilishi va haqiqat bilan to‘qnashuvi kabi umuminsoniy masalalarni ko‘taradi. Asarda kulgi, satira va falsafiy mushohada uyg‘unlashgan.

Servantes o‘z asari orqali jamiyatdagi tabaqaviy tengsizlik, soxta qadriyatlar, jaholat va adolatning yo‘qligi kabi muammolarni fosh etadi. Don Kixot obrazi orzuga berilgan, ammo insonparvarlik va adolatni o‘z hayotining maqsadi deb biladigan inson timsolida yaratilgan. Sancho Pansa esa real hayotning oddiy va sodda vakili sifatida qahramonga qarama-qarshi qo‘yilgan. Ularning o‘zaro muloqoti orqali muallif idealizm va realizm o‘rtasidagi abadiy ziddiyatni ifodalaydi.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, “Don Kixot” bugungi kunda ham inson orzu va haqiqat o‘rtasidagi kurashni ifodalovchi umuminsoniy falsafiy timsol sifatida o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Shu bois, Servantes asarini badiiy-falsafiy jihatdan qayta o‘rganish bugungi zamon tafakkurida ham ma’naviy ahamiyat kasb etadi.

Metod va materiallar. Ushbu maqolada “Don Kixot” asarini o‘rganishda adabiy-tahliliy, qiyosiy hamda falsafiy-axloqiy yondashuvlar birgalikda qo‘llanildi. Maqolada Migel de Servantes ijodining ijtimoiy va ma’naviy asoslarini aniqlash hamda asar obrazlari orqali insonning idealizm va realizm o‘rtasidagi dinamikasini tadqiq etish maqsad qilingan.

Asar syujeti, kompozitsiya tuzilishi va personajlar tizimi adabiy-tahlil metodi yordamida tahlil qilindi. Masalan, Don Kixot va Sancho Pansa obrazlari, ularning dialoglari, sarguzashtlari va o‘zaro munosabatlari detallarga e’tibor bilan ko‘rib chiqildi. Bu usul orqali asarning ichki badiiy qonuniyatlari ochib berildi.

Tadqiq doirasida Don Kixot va Sancho Pansa obrazlari bir-biriga solishtirildi; bu orqali idealizm (Don Kixot) va realizm (Sancho Pansa) tushunchalarining badiiy talqini namoyon bo‘ldi va qiyosiy yondashuv asar mohiyatini ochib berishda muhim vosita bo‘ldi.

Tadqiqot manbasi sifatida “*Don Kixot*” asarining o‘zbek va rus tarjimalari, shuningdek, Baxtin, Auerbax, Nabokov, K.Mamajonov kabi olimlarning tadqiqotlari tahlil qilindi.

Natija va tahlillar. Servantesning “*Don Kixot*” asari jahon adabiyoti tarixida idealizm va realizm o‘rtasidagi falsafiy-ijtimoiy ziddiyatni badiiy talqin etgan eng yirik asarlardan biridir. Unda inson orzulari, haqiqatga intilish, adolat, sadoqat va xalq donoligi kabi tushunchalar murakkab badiiy shaklda ifodasini topgan. Tadqiqot natijalarini quyidagicha umumlashtirish mumkin:

Birinchidan, Don Kixot obrazi inson idealizmining ramzi sifatida namoyon bo‘ladi. U orzulariga sodiq, adolat va haqiqatni izlovchi shaxs timsolidir. Uning “telbaligi” — bu jamiyatdagi befarqlik, riyo va soxta qadriyatlar qarshisidagi ma’naviy norozilik ifodasidir. Servantes Don Kixot orqali insoniyatning ruhiy olamini, orzu va ishonchning kuchini badiiy tahlil qiladi. Shu bois Don Kixot obrazi nafaqat ritsarlik romanlariga parodiya, balki insonparvarlik g‘oyasining yuksak ifodasidir.

Ikkinchidan, Sancho Panza obrazi hayotiy realizmning timsolidir. U xalq tafakkuriga xos donolik, ehtiyotkorlik va haqiqatparastlikni mujassam etadi. Sancho Panza Don Kixotning sadoqatli hamrohi bo‘lib, uning xayoliy orzularini muvozanatlashtirib turadi. Shu tarzda Servantes orzu va haqiqat, idealizm va realizm o‘rtasidagi falsafiy uyg‘unlikni yaratadi. Ikkala obraz o‘zaro qarama-qarshi bo‘lishiga

qaramay, inson tabiatining ikki tomonini ifodalaydi: biri ruhiy yuksaklik, ikkinchisi hayotiy aql-idrokdir.

Uchinchidan, roman ijtimoiy masalalarni keng qamrovda ochib beradi. Asarda tabaqaviy tengsizlik, jaholat, riyokorlik va soxta qadriyatlar keskin tanqid ostiga olinadi. Don Kixotning adolat izlash yo‘lidagi harakati o‘sha davr jamiyatida mavjud bo‘lgan ijtimoiy tafovutlar, ma’naviy tanazzul va insoniy qadriyatlarning yemirilishiga qarshi norozilik timsolidir. Servantes bu muammolarni ochishda realizm va satiraning kuchli badiiy imkoniyatlaridan foydalangan.

To‘rtinchidan, asarda satira va kulgi asosiy badiiy vosita sifatida ishlatiladi. Don Kixotning har bir g‘alati harakati, ritsarlik haqidagi xayoliy tasavvurlari aslida jamiyatdagi absurd g‘oyalar va illatlarning aks-sadosidir. Servantes kulgi orqali insoniy fazilatlar – mehr, adolat, aql va ma’naviyatni ulug‘laydi. Shu bilan birga, u kulgini tanqidning nozik shakliga aylantiradi: o‘quvchini kuldirar ekan, o‘sha kulgi orqali chuqur ijtimoiy va falsafiy fikrni yetkazadi.

“Don Kixot” romanining falsafiy mazmuni shundaki, u orzu va haqiqat o‘rtasidagi abadiy kurashni ifodalaydi. Don Kixot uchun hayotning ma’nosi adolatni himoya qilishda, insoniylikni saqlashdadir. Sancho Panza esa real hayot qonunlariga bo‘ysunadi, ammo u ham Don Kixotning orzularidan ilhom oladi. Shu jihatdan ularning do‘stligi ideal va real dunyoning uyg‘unligini ko‘rsatadi.

Asar insoniy qadriyatlarni – sadoqat, halollik, mehr, vafodorlik, orzuga sodiqlikni madh etadi. Servantesning asosiy xulosasi shuki, inson telbalikka yaqin bo‘lsa ham, u orzu qilishi, adolat istashi va haqiqatga intilishi bilan ulug‘dir.

Bugungi kunda ham “Don Kixot” obrazi insoniyatni o‘z ideallariga sodiq qolishga, ma’naviy qadriyatlarni asrashga chaqiradi. Shu jihatdan Servantes romani har qanday zamonda o‘z ahamiyatini saqlaydi.

Xulosa qilib aytganda, “Don Kixot” romanida idealizm va realizm, orzu va haqiqat, ruhiy yuksaklik va hayotiy ehtiyotkorlik o‘zaro uyg‘unlashgan. Servantes bu uyg‘unlik orqali inson tabiatining murakkab mohiyatini, uning ezgulik sari intilishini hamda jamiyatdagi ma’naviy muammolarni yuksak badiiy mahorat bilan ifodalagan. Shu sababdan “Don Kixot” nafaqat ispan adabiyotining, balki jahon ma’naviy tafakkurining buyuk yutug‘i sifatida baholanadi.

Servantes asarida inson qadri, adolat, vafodorlik, halollik, sadoqat kabi fazilatlar asosiy g‘oya sifatida ilgari suriladi. Shu bois “Don Kixot” nafaqat Ispaniya, balki jahon adabiyotining ham abadiy merosi, insonparvarlik manifesti hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Servantes, M. Don Kixot. — Toshkent: “Yangi asr avlodi” nashriyoti, 2018.

2. Rahimova, M. Ispan adabiyoti va Servantes ijodi. — Toshkent: Oliy ta’lim nashriyoti, 2020.
3. G‘ulomov, Ibrohim. Adabiyotshunoslik nazariyasi. — Toshkent: Fan nashriyoti, 2017.
4. To‘xliev, B. Ispan adabiyoti tarixi. — Toshkent: Akademnashr, 2016.
5. Nurmonov, A. Servantes va “Don Kixot” romanining adabiy tahlili. — Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2019.

